

Planinska idila.

Spisal Vladimir Borisov.

Vsako jutro, ko so obsvetili prvi žarki pomladanskega solnca najvišje vrhove skalnatih gora, je gnala svojo čredo na pašo. V levi košek s kruhom in sirom, v desni vitko šibico, je stopala za tropo ovec in jagnjet, ki so ji neprestano uhajala zdaj na to, zdaj na ono stran ter so skakljala semtertja, da jih je bilo veselje gledati.

Vse okrog nje se je vzbujalo k novemu življenju, vse je dihlo veselje.

Po dolgi in mrzli zimi je zopet prišla pomlad, ta razkošna in prelestna pomlad s svojim zelenjem in cvetjem, s svojo gorkoto, s svojimi žuborečimi studenci, s svojim ptičjim petjem, z vsem tem svojim nepopisnim krasom. —

Videla je, kako se je pred njenimi očmi dan na dan silneje in mogočneje vzbujala vsa priroda k novemu življenju. Videla je, kako so se prikazali prvi šopki trobentic, svetlorumeni, kakor da bi bili kosi zlata razmetani ležali po rjavih, suhih travnikih. Videla je, kako so začeli ti travniki zeleneti, najprej na solčnih, polagoma tudi na senčnih straneh. Videla je, kako je poganjala iz zemlje bilka za bilko, kako se je razcvital cvet za cvetom: povsod je vse klilo in cvetlo. Videla je, kako so se celo ti goličavi, v nebo kipeči skalnati velikani otresli zimskega jarma. Nad vsako steno, na vsakem parobku, na vsaki polici so ležale snežene veje; ko pa so začeli pripekati solnčni žarki, so se začeli trgati ti sneženi plazovi, in z mogočnim grmenjem, slišnim črez vso dolino, so drevili navzdol v prepade, razpršujoč se v samo gosto in svetlo sneženo meglo, katero so podili vetrovi naprej, dokler se ni, vedno prozornejša in prozornejša, razkadila popolnoma.

Da, prišla je pomlad, prišel je čas veselja za vse stvari!

Pred tremi tedni, ko je prišla prvikrat na pašnik, jo je še zeblo; dihala je v dlan in nemirno in nestrpno čakala, da se dvigne solnce nad gore ter prisije nanjo. Prenehale so mrzle sape, in bolj zarana nego poprej je začela prihajati s svojo čredo na pašnik.

Kako krasno je bilo vsako jutro! Temnovišnjevo nebo, na katerem ni bilo videti nobenega oblaka, se je razpenjalo nad njo. Jasno in plastično se je razločevala proti jugu in zapadu mogočna skupina

planin s svojimi sedli, zobmi in kvišku strmečimi vrhovi v svoji mokrosivi barvi od nebesnega oboka. Polagoma se je začelo na vzhodu svetliti, in kakor da bi trenil, so živordeče zažarele najvišji vrhovi drug za drugim; izprva komaj za toliko, da je bilo videti, kakor da bi se prižigali kresovi. A ta ognjenordeči blesk se je začel razlivati vedno bolj in bolj navzdol, oblil in objel je nazadnje gladke stene vrhov, dosegel je celo robove ob sedlih. Vse te smelo v zračne višave moleče živorobe piramide, vse te navpičnostenaste ostrine, gole in gladke, kakor da bi bile ravnokar izprane od dežja, vse te nepristopne skale, dvigajoče se iz silne in gigantske mase apnenika, so žarele v svitu jutranjega solnca, ki je lilo in vsipalo nanje svoje prve žarke, in zažarele so za nekaj trenutkov še intenzivneje, še čarobneje, kakor da bi se hotele pokazati strmečemu očesu v vsej svoji divjeveličastni krasoti.

Polagoma pa je začel ta kras bledeti in se izpreminjati v rumenkasto barvo in ta v svetlo- in belosivkasto, čim višje je prihajalo solnce. Le tam, kjer so parobki, kjer so globoko zevajoče razpokline, kjer so strmi jarki in žlebovi, le tam so bile še vidne sence, skoro da črne, tik njih pa se je na mnogih mestih bleščal sneg. Ko pa je stalo solnce nad dolgim in zobatim hrbtom visoke gore na vzhodu, so prešle tudi te sence, in v enakomernem belosivem svitu se je dvigalo molče mogočno gorovje v zrak, katerega posamezni deli so se sedaj spojili v eno samo celoto.

Solnce je nazadnje posijalo na pašnik, in na vsaki travici, na vsakem peresu, na vsakem cvetu so se tresle rosne kapljice, svetlikajoč se kakor biseri v solnčni luči.

Ona pa je sedela na skali, z mahom obraslim, in se ozirala s svojimi plavimi, veselimi očmi na vse strani; iz rdečih lic ji je dihala mladostna svežost in zdravje, in iz jasnih oči ji je sijala deviška nedolžnost.

Pred njo se je razprostiral zeleni pašnik skoro strmo navzdol; ob koncu obrastel s koševjem, a nekaj korakov naprej se začel kar nenadoma prepad, in sive stene segajo naravnost doli v dolino, obdano okoli in okoli od skalnatih gora in od vrhov, obraslih s smrekami, macesni in bukvami; po dolini pa se vije med zelenimi travniki bister potok, ki se včasih svetli, kakor da bi bil srebrn.

Na levo meji pašnik ob jarek, po katerega skokih se spušča peneč studenec navzdol.

Vzadi in nad njo je jelševa gošča in za to temen smrekov gozd, na desno pa, proti vzhodu, vidi se v isti višini cela vrsta

kmetij druga za drugo. Nekatere so skrite za sadnim drevjem, druge zopet so proste in velike, da je videti streho pri strehi, kakor da bi bile majhne vasi.

Kamorkoli je pogledala, povsod je zazrlo njeno oko slikovit prizor, prizor poln blagodejnih kontrastov: od tihe doline pod njo pa gori do solnčnih planinskih višav.

Dih pomladi se je razlival nad vsemi stvarmi; bilo je lepo jutro!

Sveži vzduh, nasičen s smrekovim in cvetličnim vonjem, prešinjal in oživiljal je njo, in ona je bila vesela — kakor vsa ta bitja, ki so jo obdajala, vsa ta tisočerna bitja, ki so se porajala pred njenimi očmi, in ki jih je ljubila in s katerimi je čutila in uživala veselje pomladi; bila je vesela, kakor so se ji zdele vse te cvetlice, vsa ta tresoča se peresa dreves in ves ta nebroj žuželk, švigajočih po zraku; vesela, kakor vsi ti glasovi, ki so ji prihajali na uho in odmevali v njej.

Vse se je oglašalo . . . vse se je veselilo pomladi. —

Včasih zopet se ji je zdelo vse tako tiho; nobeden listek na drevju se ni ganil.

V prestankih se je slišalo, kako je zavriskal daleč od nje pastir, ki se mu je oglasil drugi; in bilo je zopet tiho okoli nje; le kaka žuželka je še zabrenčala z visokim in tenkim glasom, in v bližnjem gozdu so se slišali v odmorih enakomerni udarci po deblih dreves.

Kadar pa je potegnil lahen veter od kake strani, prinesel je seboj sto in sto tistih zvokov, o katerih se ni moglo razločevati, ali so od ljudi ali od daljnih zvonov.

V daljavi je zdajci poknil strel; kakor grom je odmeval od stene do stene in se razlegal na vse strani; in ko je, pojenjajoč in izgubljaajoč se v daljavi, že utihnil, slišal se je še enkrat odmev, lahen in kratek odmev; bilo je zopet vse tiho. Ali je ubil smel in predrzen lovec nad prepadom divjo kozo? Ali je sprožil svojo smrtonosno cev na nedolžno srno, pasočo se brezskrbno in ne slutečo nobene nevarnosti?

Zopet je bilo vse tiho.

Ona sama je postala zadnje dni vsa tiha in zamišljena. S svojimi plavimi očmi, ki so ji gledale izpod belega čela, je zrla večkrat sanjavo in nepremično na vrhove sinjih planin, raz katere se vidi tako daleč, tako daleč, raz katere se vidi toliko zelenih dolin, toliko prostраниh ravnin s srebrnimi rekami, s holmi in griči, na katerih stoje bele cerkvice, vabeče k sebi trume pobožnih romarjev; raz katere se vidi toliko lepih vasi in trgov, obdanih od zelenih dreves, vrtov in

obdelanih polj; da, celo mesta se vidijo. In kadar je vreme jasno in zrak posebno čist, vidi se neki tam v neskončni daljavi morje, Jadransko morje; vidi se kakor dimast, temnoplavkast pas, s katerim je obrobljeno višnjevo nebo.

Kadar je tako zrla nepremično in sanjavo tja v daljavo, začeli so se v njej vzbujati čuti, ki jih ni čutila nikdar poprej. Bilo ji je, kakor da jo vleče neka skrivna sila kvišku na te vrhove, da bi tudi ona videla ta svet, ki je neki tako lep, tako diven.

Bilo je samo to?

Ne; v njenem srcu so se porajali i drugi čuti, čuti tako čudni, tako rahlo vznemirjajoči jo in zibajoči njeno dušo v slutnjah prej nepoznanega veselja, prej nepoznanih želj. Kako da se jih ni mogla iznebiti? Zakaj so se ji vzbujali vedno in vedno iznova, da je vztrepetavala v lahнем strahu in v hrepenenju po nečem, česar ni videla, česar se ni zavedala?

Ali je morda provzročevalo vse to misel na lepega Franceta, ki je hodil po cele dneve, ne meneč se za drugo delo, s puško na rami po gorah in ki jo je vzdajnič v vasi, ko je prišla iz cerkve, vzel s seboj v gostilno ter jo tam ponujal z vinom in pogovarjal se ž njo tako dolgo, tako ljubeznivo in resno in šaljivo obenem?

Kako prijetno ji je bilo, kako hitro ji je minil čas, ko je sedela poleg njega! Prišli so drugi fantje z dekleti, in pili so in prepevali so pesmi . . . tako lepe pesmi . . . same pesmi, ki pojo o fantih in dekletih . . . o kako je bilo vse veselo, kako hitro je minil čas! . . .

On pa ji je zašepetal tiho na uho, da jo pride obiskat . . . sam, na to mesto da pride, kadar bo sama . . .

Ali pride? In če pride? . . . Ne, ne, to se ne more zgoditi . . . to so pregrešne misli . . . izkušnjave hudega duha . . . Ravno zadnjič je pridigoval duhovnik na leci tako živo o njem, kako zalezuje ljudi in jih zapeljuje, nikdar ne mirujoč in vsako priliko, vsako majhno priložnost uporabljajoč . . . vedno je pri nas, v našem vedenju in v našem spanju . . . pri delu in pri molitvi, v vsem našem dejanju in nehanju, v samoti ravno tako kakor v družbi . . . v veseli družbi, v družbi mladih fantov in deklet . . . ko pojo pesmi . . . lepe pesmi . . . oh te lepe pesmi . . . eden začne peti naprej, nato drugi za njim z ubranimi glasovi . . . tako lepo, da bi se jih nikdar ne mogel človek naslušati . . . te pesmi . . . Katera je bila že tako lepa? . . . vse so bile tako lepe, a ena . . . kako se že začneta? . . .

Gorcči ogenj brez plamena
v srcu mojem zdaj gori,
nobeden drugi ga ne ugasi,
kakor le tvoje plave oči . . .

Še ena kitica je bila tako lepa . . . ko on prinese svoji ljubici
prstan nazaj . . .

Zlat mi prstan je prinesel,
gor na vzglavje mi ga djal,
in tako mi je govoril,
kakor bi slovo jemal . . .

Slovo . . . slovo . . . zakaj jo je pretreslo tako čudno pri teh
besedah? . . . njo, ki ni imela doslej nobenega znanja s fanti, ki je
dosedaj rasla kakor samotna cvetica vrhu planin . . . zakaj ji je bilo
tako čudno in tako tesno pri srcu? . . . Oh ta pesem . . . in kako
žalostno se končuje . . . kako otožno . . .

Moje srce je že oddano,
kamor je namenjeno,
tja v globoko, črno jamo,
tamkaj počivalo bo . . .

Tamkaj počivalo bo . . . tamkaj počivalo bo . . . in iz groba
bodo cvetle dišeče cvetlice . . . Oh te misli . . . kako da so ji prišle
na um? . . .

Sedela je zraven njega, in pesmi so peli naprej, veselo in
živo, da je kar odmevalo . . . in fantje so ponujali dekleta z vinom,
rujnim in sladkm vinom, da se je kar razlivalo po mizi in kapljalo na
tla . . . In nazadnje, ko so začeli godci gosti . . . ko so začeli plesati
fantje z dekleti, vrtela se je sama ž njim na okrog . . . zibala se je
na njegovih rokah . . . kri ji je hitela v glavo, in lica so ji gorela . . .
in v gneči in hrumu in šumu, ki je bil okoli njiju, ji je zašepetal,
da pride k njej, da jo obišče, kadar bo sama . . . sama . . .

V nedeljo pojde zopet v vas, pojde v cerkev k svetemu
opravilu praznično oblečena . . . na glavo si bo dejala najlepšo ruto,
ki jo ima . . . ono z rdečimi kraji, ki je vsa pisana od cvetic . . .
v tej ruti pojde k svetemu opravilu, in klečala bo v cerkvi utopljena
v molitev, nedolžna in čista, podobna angelu . . . kakor angel? . . .
ne, ne . . . ona ne bode mogla več moliti, kakor je molila poprej,
s čistim srcem kakor nedolžno dete, ki nima pred najsvetejšim zata-
jevati ničesar . . . ničesar . . . in ona . . . zakaj je bila v družbi
fantov tako vesela? . . . Zakaj se je tako naslajala ob glasovih teh
pesmi . . . ki pojo ó grešni ljubezni in ki so se ji lile v dušo
kakor sladek in opojen strup? . . .

Klečala bo zopet v cerkvi, sklenila bo svoje roke k molitvi . . . bode ji li to mogoče, ko se ji vračajo vse njene misli le k njemu, ki ji je zašepetal tako hitro in ljubeznivo na uho, da hoče priti k njej, kadar bo sama . . .

Vedno ji še zvene v ušesa njegove besede, sladke in ljubeznive besede, da pride k njej . . .

Ali pride? In kedaj? — — —

Kakor iz sanj se je vzbudila, prestrašena, da se je zasačila pri teh mislih; s plašnimi očmi se je začela ozirati okrog kakor srna, ki sluti v bližini nevarnost.

Nekdo je zavriskal s čvrstim in krepkim glasom.

Ali je on? . . .

* * *

V tihi dolini, obdani od vseh strani od visokih gora, stoji ob vznožju s smrekami in bukvami obrasle strmine majhna, lesena hišica.

Razen hleva s skednjem in ličnega, s lesenim plotom ograjenega vrta in nekaj drogov, na katerih se suši perilo, ne vidi se okoli koče drugzega nego zelena trata.

V bližini teče bister potok, vijoč se tiho in mirno med že pokošenimi travniki, zaraslim tuintam s leskovim grmovjem.

Jesensko solnce, nagibajoče se že proti zapadu, obseva tiho dolino, v kateri je bilo še pred nekoliko časom vse tako živo; žanjice so žele žito v dolgih vrstah, kosci so kosili otavo, in od vseh strani se je slišalo klepanje kos in brušenje srpov; povsod so se slišali živahni govori, klici in glasovi ljudi. Vse je bilo pri delu, vse se je gibalo od ranega jutra do poznega večera.

Zdaj pa je vsa dolina kakor izumrla, in izginilo je vse, ob čemer se je prej naslajalo oko. Tam, kjer so se poprej zibali rumeni klasi, pokriva zemljo skorja temnorjavkaste prsti; na travnikih zrasla je sicer zopet nizka trava, a cvetlice ni skoraj videti nobene; le tuintam ziblje bela parnasija svojo glavico v vetru.

Solnce pada niže in niže, in dolge sence se razprostirajo po dolini.

Za par trenutkov potegne po dolini veter, hladen in mrzel, kakor da bi oznanjal, da se bliža čas, ko ovne zadnji cvet, in ko bo vse, kar se je s tisočnimi silami vzbudilo k življenju, počivalo mirno pod belo odejo. —

V izbici sedi molče na klopi mlada mati z detetom v naročju. Izbica je majhna, nizka in zatemnela, a snažna. Na desno od vrat stoji

zidana peč; v levo in v nasprotno steno, med katerima je v kotu miza, čisto obrisana, da se ji takoj pozna, da je iz bukovega lesa, vdelano je po dvoje oken, nizkih in ozkih, z motnimi šipami. Na levo od peči so vrata v tesno čumnato, na levo od vrat pa bele nečke in nad njimi polica s skledami. Na ograjo okoli peči je obešena obnošena obleka, pod klopjo pa leži različna obuja, pohojena in raztrgana. Stene so okrašene s podobami svetnikov, s starimi, z neokretno roko na steklene šipe slikanimi podobami v črnih, zaplesnelih okvirih iz lesa. —

V tej izbici sedi na klopi pri oknu molče mlada in bedna mati z malim detetom v naročju; vse okoli njiju je tiho, le iz ust matere se izvije zdajpazdaj globok vzdih, vzdih bolesti, muke in obupa.

Neskončna žalost in potrnost je razlita po njenem bledem, od prelilih solza opranem obličju, raz katero je še pred kratkim časom pred letom dni dihalo mladostno zdravje in dekliška svežost.

Obraz, ki ji gleda izpod rute, napol zakrivajoče čelo in upadla lica, je bled, a še vedno lep, in bolest ni vrezala vanj ostrih gub, pač pa jih je uplemenitila z nenavadno resnobo.

Ona trpi; glavo ima sklonjeno, in nebroj misli se ulega kakor črn in težak oblak na njeno dušo; davno bi se bila že zgrudila nezavestna na tla, da bi ji ne bila edina opora nedolžno, malo dete, ki je sedaj, poljubovano, negovano in nadojeno od nje, zaspalo mirno v njenem naročju.

Z motnimi očmi gleda ona predse; srce ji razjeda obup, strah, mraz in groza ji tesnijo prsi, in kakor s hladno roko se izteguje nekaj po njej; a gorje, ki ga trpi, je preveliko, da bi se moglo izliti v solze.

Le vzdih, globoki se ji vijo iz ust, podobni onim, ki jih spremlja zadnje utripanje srca. — — — — —

Ona se zmezne; skoz temen in črn oblak nejasnih misli, ki se je ulegel na njeno dušo, začne se za trenotek svetlikati tenek žarek spomina na minolo veselje in srečo, sedaj pokopano za vselej.

Spomini se vzbujajo, vedno novi spomini, in drevijo v divjem begu mimo nje in izginjevajo v gosti megli. Cela vrsta spominov, od njenih mladih let naprej, vstaja sedaj pred njo — — — Ona se zre pred seboj zopet kot malo in zapuščeno deklico, ki je prišla na kmete; njen gospodar in gospodinja sta jo ljubila kot svojega lastnega otroka, ona pa je bila proti njima pokorna, ubogljiva in postrežljiva; vse je storila veselo, kar ji je bilo veleвано. Rasla je in se razvila nazadnje v krepko dekle.

A vsi ti spomini dreve sedaj pred njo v divjem begu in izginjevajo v gosti megli.

Prišel pa je nov prizor in se ustavil pred njo; jasno vidi zopet pred seboj prostor, zeleni in z mehkim mahom obrasli prostor, kjer je čakala, ko je on prišel k njej, ko jo je obiskal prvokrat.

Pred njo zopet vstajajo jasne podobe, podobe dveh srečnih, v ljubezni topečih se bitij, okvirjene od zelenja in cvetličja.

Tam na zeleni trati je prišel k njej, tam jo je objel in poljubil in pritiskal na svoje srce; in ona je zadrhtela od sreče, vsa omamljena, vsa očarana in onezaveščena od sladkih čuvstev, ki so se s nepremagljivo silo vzbudila v njej.

Tam na zeleni trati se je shajala odslej ž njim — — — —
O koliko sreče, koliko sladkosti je čutilo takrat njeno srce — —
toliko sreče in koliko sladkosti, da se je v njej vtopila vsaka druga misel, in vsaka skrb! — — — —

Ko se je bila prvokrat zavedela, da je njena ljubezen pregrešna, bila je sicer vznemirjena, in prvokrat je povabila svoje oči pred ljudmi; svojo ljubezen pa je skrivala tembolj in jo nosila v svojem srcu ter živela v mislih le za njega, ki je predruščil vse njeno bitje. — — — — Pred njo so se zopet porajali časi, ko ji je, kadar je bila zvečer zbrana vsa družina okoli mize, začelo prihajati k srcu tako tesno; čutila je, da je svojevolsko in skrivoma pretrgala vse vezi, ki so jo vezale doslej k drugim; nemirnost jo je začela izpreletavati, kadar je mislila na to, da ni več odkritosrčna; saj je svojo največjo srečo in vse, kar ji je polnilo in navdajalo dušo s toliko vnetostjo, zatajevala in skrivala skrbno kakor biser pred vsemi ljudmi.

Ko je legla v posteljo, bedela je mnogokrat pozno v noč, a nazadnje je zaspala mirno kakor nekdanj, ko je bila še nedolžna kakor otrok. Saj je v svojem srcu nosila toliko sreče in sladkosti, da se je v njej vtopila vsaka misel, vsaka skrb.

Jasne podobe izginjevajo v gosti megli, in temnejše in temnejše nastopajo mesto njih. Pred njo stoji gospodar in jo goni s strašnimi besedami kakor vlačugo od hiše. Od tega trenutka se začne za njo trnjev pot, pot bridkosti in trpljenja.

Bala se je ljudi in se jih začela izogibati; kadar je šla iz cerkve, videla je, kako so se ozirale njene vrstnice skrivaj za njo, tiho šepetajoče med seboj; ona pa je potegnila ruto še bolj čez glavo in je hitela brzo naprej, da bi se skrila pogledom drugih.

In vendar je bila ona srečna in vsa prešinjena od tihega veselja: varovala je dete, ki ga je povila v tolikih bolečinah; čula je

nad njim kakor nad dragocenim biserom, ki ga ji je dala usoda v njenem trpljenju.

On sam pa se je predrugačil ves, odkar je postala ona mati tega deteta; začel se je truditi in skrbeti za njo in za svojega otroka, kolikor je bilo v njegovih močeh, in bil je njej, slabi in rahli ženski, močna oslomba.

Po več dni se včasih nista videla; kadar pa je prišel, vesel in podjeten, preživela je z njim trenutke sreče in ljubezni, ki je sedaj, odkar je bila mati, ni več objemala s plameni prejšnje strasti. — — — Vsa ta sreča je sedaj minila, — — — minila je za vselej.

Ona ga vidi pred seboj, ko jemlje slovo od nje.

Nagovorili so ga, da je odšel s svojimi tovariši v daljni in tuji kraj za zaslužkom; tam je sekal v velikih gozdih smreke od ranega jutra do poznega večera; bilo je vse polno delavcev: eni so spravljali debela v doline, drugi zopet so vezali deske v plove, ki so jih nosile mogočne reke naprej.

Ko je odhajal, rekel ji je, da se vrne čez pol leta od dobrega zaslužka, ki ga čaka, mu bo lahko prihraniti toliko, da se bodeta, ko pride nazaj, mogla poročiti ter bivati skupaj pod eno streho.

Čakala je v nemiru in strahu trenotka, ko se vrne; vedno je mislila nanj, in zadovoljnost in skrbi so jo navdajale obenem, kadar se je utopila v prihodnost. Ko se on vrne, živela bodeta skupaj in delala in trudila se bodeta s skupnimi močmi, da si bodeta prislužila potrebno; odgojevala bodeta dete, njima v veselje, in raslo in razvijalo se bode krepko in čvrsto ter jima pomagalo samo pri delu. — — —

Prešlo je vse — — — vidi ga še za trenotek, kakršen je bil, ko je jemal od nje slovo — — — ko ga je videla zadnjikrat — — — zadnjikrat.

Pred očmi se ji začne delati temno.

Črn in težek oblak se zopet vali na njeno dušo, zatemnjujoč vse spomine in onezaveščujoč jo, da gleda kakor odrevenela predse, mrtva za vse stvari okoli sebe; le roke ji še objemaje krepko kakor prej malo dete, speče mirno v njenem naročju.

Ona se vzdrami; pred njo pa se zopet iznova dviga kvišku prizor, temen in strašen in navdajajoč ji dušo z obupom.

Zopet ga vidi pred seboj — — — njega, ki ga je ljubila s toliko ljubeznijo — — — a ne vidi ga več takega, kakršen je bil, ko je jemal od nje slovo — — — vidi ga, kako leži ubit in oropan na cesti v daljnem, tujem kraju. Tam

leži mrtev v svoji lastni krvi, zapuščen od vseh. Denejo ga v grob, denejo ga neškropljenega v neblagoslovljeno zemljo — — — —

— Tu ga je čakala potrpežljivo in vdana v svojo usodo — — — — in sedaj leži na mizi pismo, v katerem naznanja njegov tovariš, da so ga našli pred nekaterimi dnevi proti večeru na cesti mrtvega in oropanega; nihče ne ve, kdo je storil zločinstvo, in kako da se je to zgodilo.

Pismo je bilo oddano v Piatru na Rumunskem, kamor se je bil odpravil s svojimi tovariši na delo. —

Njo pa obhajajo smrtne zone; tesno in mrazno ji je pri srcu, kakor da bi se iztegovale hladne roke po njej. —

— Zunaj je vse tiho; solnce se je skrilo za gore, in v dolino padajo temne sence, temnejše in temnejše. — — —

Misli k Prešernovemu življenjepis.

Spisal dr. M. Murko.¹⁾

Prešeren ni samo največji slovenski pesnik, ampak prvi lirik in, rekel bi, tudi umetniški epik na celem slovanskem jugu. Našo ubožno lepo književnost je po slabih začetkih postavil takoj na evropsko stališče po vsebini in obliki, pri tem pa ostal popolnoma naroden. Posebno se moramo čuditi, kako je v naš malo razviti jezik mogel presaditi poleg klasičnih vse glavne romanske, germanske in celo vzhodne pesniške oblike tako izvrstno, da mu v tem oziru med starejšimi pesniki ni para v vsem slovanskem svetu. Prešernove poezije so obenem slovenska poetika, za katero žalibog ni napisal tudi drame in novele, kakor je nameraval. Dobro je povedal Jos. Stritar v klasičnem uvodu k neklasični Levstikov, po Jurčiču zvani izdaji Prešernovih poezij, da bi ž njimi mali slovenski narod smel stopiti pred sodnji stol brez strahu, ako bi bil poklican, da pokaže, kako se je udeležil vesoljne človeške prosvete.

In vendar kako se je Prešernu godilo celo pri nas? Ni imel sreče niti po smrti! Našemu narodu bi se res smelo očitati, da kega pesnika niti vreden ni. Skoro neverjetno se mi zdi, da so se

¹⁾ Pr. pisateljev slavnostni govor pri Prešernovi devetdesetletnici na Dunaju v »Ljubljanskem Zvonu« za l. 1891., str. 81.—87.